

Ελληνες στην κατάκτηση

Της ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ιστορικού – ΙΒΕ/ΕΙΕ

ΕΙΝΑΙ ΗΔΗ γνωστή η παρουσία Ελλήνων στις υπερπόντιες επιχειρήσεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Πρόκειται για τους *Greci di ventura* ή *Griegos de Levante*. Συνήθως, οι Έλληνες που ζούσαν στην Ισπανία και υπηρετούσαν στα πληρώματα των μεγάλων εξερευνητών στις πηγές μνημονεύονται χωρίς επώνυμο αλλά με το όνομα της χώρας τους ή της ιδιαίτερης πατρίδας τους. Τους αποκαλούσαν Griego ή Greco, προσωνύμιο που επιδέχεται πολλές ερμηνείες, αλλά και που δημιουργεί δυσκολίες στη μελέτη και στην αξιολόγηση της συμμετοχής των Ελλήνων ναυτικών στην κατάκτηση του Νέου Κόσμου.

Ειδικότερα, για τη συμμετοχή των Ελλήνων στην κατάκτηση του Μεξικού σώζονται μόνο αποσπασματικές και έμμεσες πληροφορίες. Εκτεταμένη αρχαιακή έρευνα τόσο στα ισπανικά αρχεία όσο και στα αρχεία των χωρών που καταλήφθηκαν θα προσκόμιζε πιθανότατα νέα στοιχεία. Ωστόσο, παρά τις όποιες ερευνητικές δυσκολίες και την έλλειψη ειδήσεων πάντα είναι πολύτιμη η συγκέντρωση των διαθέσιμων πληροφοριών.

Σημαντική στην κατάληψη Κεντρικής και Νότιας Αμερικής ήταν η συμβολή των Κρητικών. Από τις αρχές του 16ου αι. Κρητικοί ναυτικοί είχαν εγκατασταθεί στη Σεβίλλη, η οποία αποτελούσε ορμητήριο των θαλασσοπόρων προς τις Δυτικές Ινδίες. Εκτός από τον γνωστό Πέτρο τον Κρητικό, ο οποίος συμμετείχε στις εκστρατείες του Φρανθίσκο Πιζάρο και του Ντιέγο Αλμάγρο, οργανώνοντας το ισπανικό πυροβολικό κατά τη διάρκεια της κατάκτησης του Περού, υπάρχουν πληροφορίες και για άλλους Κρητικούς

που έλαβαν μέρος στην κατάκτηση του Μεξικού (1517–1521).

Η συμβολή των ντε Ρόδας

Ένας ήταν ο Νικόλας ντε Ρόδας (Νταρόδης), ο οποίος είχε γεννηθεί στην Κρήτη και ήταν γιος του Φραγκίσκο Benbard Fracaci και της Μαρίας Αμπράμο. Ήταν παντρεμένος με παιδιά, και διέθετε κατοικία με όπλα και άλογα. Ο Νικόλας ντε Ρόδας έφθασε στη Νέα Ισπανία με τον Πάμφιλο ντε Ναρπαέζ (1470/1480–1528) την περίοδο 1520–1521 και συμμετείχε στην κατάκτηση της Πόλης του Μεξικού, καθώς και άλλων επαρχιών που καταλήφθηκαν πρωτύτερα. Από τη σχετική με το πρόσωπό του μαρτυρία συνάγεται ότι ο πλουτισμός αποτελούσε βασικό κίνητρο για τον Νικόλας ντε Ρόδας, γιατί, όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται, είχε κάνει τα πάντα προκειμένου να αυξήσει την περιουσία του.

Σε έγγραφα που εντοπίστηκαν στο Κρατικό Αρχείο της Βενετίας σώζονται πληροφορίες για τον κρητικής καταγωγής, αλλά εγκαταστημένο επί εικοσι χρόνια στη Σεβίλλη, Μανόλη Κωνσταντίνο ή Νταρόδη. Στην ίδια πόλη ζούσε επίσης επί σαράντα χρόνια και ο θεός του, Ιάκωβος Νταρόδης. Ο Μανόλης Κωνσταντίνος, όπως αποκαλύπτεται από τα παραπάνω έγγραφα, επισκέφθηκε το 1570 τους συγγενείς του στην Κρήτη για να τους μοιράσει μερικά από τα κέρδη που είχαν αποκτήσει ο ίδιος και ο ο θεός του κατά τη διάρκεια των ταξιδιών τους στον Νέο Κόσμο.

Δεν αποκλείεται ο Νικόλας ντε Ρόδας (Νταρόδης), όπως υποστήριξε ο Κώστας Κύρρης, να είχε κάποια συγγενική σχέση με τους εγκαταστημένους στη Σεβίλλη Μανόλη Κωνσταντίνο και Ιάκωβο Νταρόδη. Η υπόθεση αυτή θα πρέπει να ευσταθεί, γιατί το επώνυμο Νταρόδος, αν και δηλώνει απώτερη καταγωγή τη νήσο Ρόδο, απαντάται στην Κρήτη από τον 13ο

αι. έως και την κατάκτηση του νησιού από τους Οθωμανούς. Κρητικοί με το επώνυμο Νταρόδος –κατά κύριο λόγο ιερείς, μοναχοί, ζωγράφοι– μνημονεύονται σε πολλές αρχαιακές πηγές την περίοδο που εξετάζουμε.

Είδαμε ότι ο Νικόλας ντε Ρόδας (Νταρόδης) είχε μητέρα τη Μαρία Αμπράμο. Πρόκειται για ένα άλλο επώνυμο που επίσης μαρτυρείται συχνά στην Κρήτη. Στα μέσα του 1563, για παράδειγμα αναφέρεται ο Γιώργος Αμπράμο, που κατείχε το αξίωμα του *comandador*. Προχωρώντας λίγο περισσότερο την υπόθεση του Κύρρη θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι ανάμεσα στους συγγενείς που επισκέφθηκαν ο Μανόλης Κωνσταντίνος ή Νταρόδης και ο Ιάκωβος Νταρόδης, ανήκε ενδεχομένως και η οικογένεια της Μαρίας Αμπράμο, της μητέρας του Νικόλα ντε Ρόδας.

Στην κατάκτηση του Μεξικού είχε λάβει μέρος επίσης και ένας άλλος Κρητικός με το ίδιο επώνυμο, ο Αγουστίν ντε Ρόδας (Νταρόδης). Οι πληροφορίες για το συγκεκριμένο πρόσωπο είναι έμμεσες. Απλώς μαρτυρείται η Καταλίνα ντε Ρόδας, που κατοικούσε στη Γουακατσούλα και ήταν σύζυγός του. Εκείνος είχε πεθάνει πριν από οκτώ μήνες και ήταν ένας από τους πρώτους κονκισταδόρες του Μεξικού. Ωστόσο αγνοούμε τόσο την προέλευση της Καταλίνας όσο και αν πρόκειται για τη νόμιμη σύζυγό του Αγουστίν ντε Ρόδας, μολοντί είχε μαζί του τέσσερις γιους και μία κόρη. Φαίνεται ότι ο πατέρας τους δεν κατάφερε να αποκομίσει πολλά κέρδη από τις περιπλανήσεις του και οι απόγονοί του ήταν φτωχοί.

Η δράση όμως των Κρητικών στο Μεξικό δεν περιορίζεται στους ντε Ρόδας. Ειδήσεις διαθέτουμε και για τον Μανουέλ Γκριέγο που είχε γεννηθεί στην Κρήτη και ήταν γιος του Μιχαήλ Μαυριανού και της Σόρια Αραδίλ Λοπούδα. Ο Μανουέλ Γκριέγο κατοικούσε στη Βέρα Κρουζ και εργαζόταν ως ελεγκτής των πλοίων που έφταναν

▲ Η ισπανική εισβολή στο Μεξικό, 1519-1520.

► Ισπανός πολεμιστής μπροστά στον Μεγάλο Ναό στην πρωτεύουσα των Αζτέκων, Τενοχτιτλάν, σε μικρογραφία από «Ιστορία των Αζτέκων» του 1576 (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο).

του Μεξικού

◀ Η πορεία των Κορτές προς το Μεξικό, σε μεξικανικό χειρόγραφο της εποχής της κατάκτησης (πηγή: Φ. Κορτές «Η κατάκτηση του Μεξικού», εκδ. «Στοχαστής» Αθήνα 1999).

από την Ισπανία. Αναλάμβανε επίσης να τα καταχωρεί σε βιβλία, σε περίπτωση που απουσίαζαν οι αρμόδιοι υπάλληλοι. Πριν αναλάβει τη θέση του ελεγκτή, και συγκεκριμένα την περίοδο 1525–1530, ο Μανουέλ Γκριέγο είχε πραγματοποιήσει τρία ταξίδια μεταξύ Ισπανίας και Μεξικού.

Αλέξανδρος Μαυροκέφαλος

Αξίζει να σταθούμε στο υπερπόντιο οδοιπορικό ενός Πατρινού, του Αλέξανδρου Μαυροκέφαλου, ο οποίος γεννήθηκε γύρω στα 1532 και πέθανε το 1617. Σε μικρή ηλικία –μεταξύ των ετών 1547 και 1552– κατέφυγε στις ισπανικές κτήσεις της Ιταλίας, για να καταταγεί στις στρατιωτικές μονάδες της Σικελίας, στις οποίες είχαν στρατολογηθεί και άλλοι φυγάδες από την

Πελοπόννησο. Στα 1550 περίπου τον συναντάμε να υπηρετεί στις νηοπομπές που πηγαινόερχονταν μεταξύ του Παλαιού και του Νέου Κόσμου, ακολουθώντας την περίφημη *carrera de Indias*. Το 1565 συμμετείχε στο εκστρατευτικό σώμα του εξερευνητή Πέδρο Meléndez de Avilés (1519–1574), λαμβάνοντας μέρος στις ισπανογαλλικές συγκρούσεις που σημειώθηκαν στις ανατολικές ακτές της Φλόριντα.

Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι την περίοδο 1566–1567 ο Μαυροκέφαλος, επικεφαλής 25 ιππέων, περιόδευσε στην Κούβα και στο Μεξικό, είτε προς αναζήτηση μεταλλειοφόρων περιοχών είτε με σκοπό να υποτάξει όσους ιθαγενείς δεν είχαν αποδεχθεί την ισπανική κυριαρχία. Οι περιπλανήσεις του Μαυροκέφαλου συνέχι-

στηκαν στις Φιλιππίνες, όπου παρέμεινε αρκετά χρόνια. Ύστερα από πολλές περιπλανήσεις επέστρεψε το 1593 στη Μαδρίτη, απαιτώντας ανταμοιβή για τις υπηρεσίες του. Αποδεικτικό των πολυτιμών υπηρεσιών που κρίθηκε ότι είχε προσφέρει είναι το γεγονός ότι τελικά εξασφάλισε τη μισθοδοσία του εφ' όρου ζωής από τα ταμεία της Σικελίας, η οποία ανερχόταν σε 12 σκούδα τον μήνα.

Ένα ακόμη ταξίδι

Η συμμετοχή των Κρητικών στην κατάκτηση του Μεξικού θα πρέπει ασφαλώς να συσχετιστεί με τη γεωγραφική θέση και τα προϊόντα του τόπου της καταγωγής τους. Η Κρήτη την περίοδο αυτή αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς

σταθμούς της Ανατολικής Μεσογείου και πολλά προϊόντα της –κυρίως το κρασί– διακινούνταν στη Δυτική και Βόρεια Ευρώπη, όπως για παράδειγμα τα λιμάνια της Αγγλίας, των Κάτω Χωρών, Φλάνδρα και Αμστερνταμ, καθώς και το Ντάντσιχ της Πολωνίας. Εξάλλου πολλοί Κρητικοί είτε ήταν οι ίδιοι πλοιοκτήτες είτε υπηρετούσαν ως καπετάνιοι και απλοί ναυτικοί. Ήταν αναμενόμενο λοιπόν ορισμένοι τουλάχιστον από αυτούς να προχωρήσουν σε υπερπόντιες αναζητήσεις.

Από τις λιγοστές μαρτυρίες που αναφέρθηκαν συνάγεται ότι οι πρώτοι Έλληνες κονκισταδόρες θυμούνταν τον τόπο καταγωγής τους και τον δήλωναν, όταν αυτό χρειαζόταν. Δεν ξεχνούσαν επίσης τους ανθρώπους που άφηναν πίσω τους. Ας επαναλάβουμε σ' αυτό το σημείο την περίπτωση του Μανόλη Κωνσταντινίου (Νταρόδη) που επισκέφθηκε μετά τα υπερατλαντικά ταξίδια του τους συγγενείς του στην Κρήτη για να μοιραστεί μαζί τους χρήματα και αναμνήσεις. Ετσι, οι καρποί των υπερατλαντικών ταξιδιών δεν έφταναν μόνο στις χώρες που οργάνωσαν τα δρομολόγια, όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία, αλλά είχαν αποδέκτες και τις ιδιαίτερες πατρίδες των ναυτικών που συμμετείχαν, στην προκειμένη περίπτωση την Κρήτη.

Χωρίς άλλο, θεωρούσαν την άφιξή τους στην Κεντρική και Νότια Αμερική ως ένα ακόμα ταξίδι–περιπέτεια και τους νέους τόπους εγκατάστασης, προσωρινούς. Αρωγοί στην εντύπωση αυτή ήταν οι εικόνες που ανακάλυπταν, οι οποίες δεν διέφεραν πολύ από εκείνες της πατρίδας τους. Σύμφωνα με τη διαπίστωση του ιστορικού F. Braudel:

Όταν βλέπει κανείς στο Μεξικό να περνούν οι χωρικοί επάνω σε γαϊδούρια, χωρίς να το θέλει φέρνει στον νου του ανθρώπους και τοπία από τη Μεσόγειο. Και τέτοιες ευκαιρίες έχει πολλές. ❧

Ενδεικτική βιβλιογραφία

S. G. Canoutas, «Christopher Columbus, a Greek Nobleman», New York 1943.

I. K. Χασιώτης, «Σχέσεις Ελλήνων και Ισπανών στα χρόνια της Τουρκοκρατίας», Θεσσαλονίκη 1969.

I. K. Χασιώτης, *Ειδήσεις για Πατρινοὺς φυγάδες στην Κάτω Ιταλία κατά τον ΙΣΤ' και ΙΖ' αιώνα*, «Τόμος τιμητικός Κ. Ν. Τριανταφύλλου», τόμ. Α', Πάτρα 1990.

Costas P. Kyrris, *Sur quelques Cretois qui ont participé à la conquête du Mexique*, «Πεπραγμένα του Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου», τ. Β', Αθήνα 1974, 149–154.

X. Δ. Λάζος, «Έλληνες στην ανακάλυψη και εξερεύνηση της Αμερικής», Αθήνα 1990.